

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. βλ. φυλλάδιο μετάφρασης
2. βλ. εισαγωγή σελ. 141 : « Είκοσι χρόνια έμεινε ... αν είναι να σωθεί η αλήθεια;»
3. βλ. σελ. 178 : « Από το έργο αυτό... εκπαίδευσης»
4. **Ποια παιδεία θεωρείται κατά τον Αριστοτέλη αντάξια του ελεύθερου πολίτη σύμφωνα με τα δεδομένα του κειμένου;**

Στο παρατιθέμενο απόσπασμα από τα «Πολιτικά», ένα έργο πολιτικής θεωρίας του Αριστοτέλη, ο φιλόσοφος παραθέτει τις απόψεις του για τα θέματα που αφορούν την παιδεία προβάλλοντας το σωστότερο, κατά την άποψή του, εκπαιδευτικό πρόγραμμα.

Πιο αναλυτικά, η κατάκτηση της πολιτικής αρετής, για την οποία ο φιλόσοφος μίλησε διεξοδικά στα Ηθικά του Νικομάχεια συνδέεται άμεσα με την παιδεία. Επομένως, η τελευταία χριζεί ιδιαίτερος σοβαρής αντιμετώπισης. Έτσι λοιπόν, ήδη από τη πρώτη φράση της ενότητας διαφαίνεται ότι ο Αριστοτέλης συνδέει την παιδεία με τη διακυβέρνηση της πολιτείας. Η παιδεία είναι λοιπόν πολιτικό θέμα, που πρέπει να απασχολεί και τους πολιτικούς και τους νομοθέτες, γιατί επηρεάζει τη συνολική ζωή του κράτους, αλλά και του κάθε πολίτη ξεχωριστά, αφού καθορίζει το παρόν του και προδιαγράφει το μέλλον του.

Ο φιλόσοφος είναι θιασώτης της νομοθετικά κατοχυρωμένης παιδείας «νομοθετητέον». Επικρίνει την απουσία νομοθετικής εκπαιδευτικής μέριμνας και τη δυνατότητα αυτοσχεδιασμού του δασκάλου ή του κηδεμόνα που αναπληρώνουν το κενό της πολιτείας και διδάσκουν ό,τι οι ίδιοι θέλουν στα παιδιά. Πιστεύει ότι η παιδεία πρέπει να είναι κοινή για όλους με νόμο, γιατί έτσι υπηρετούνται η ευδαιμονία και η ενότητα της πόλης. Επιπρόσθετα, είναι υπέρμαχος της κοινής για όλους ανεξαιρέτως παιδείας αφού αυτό αποτελεί αίτημα της κοινωνικής και πολιτικής ισότητας των πολιτών, κατά τον Αριστοτέλη. Η παιδεία που θα λαμβάνεται «ομοίως» από όλους τους πολίτες είναι απαραίτητη για την ενότητα της πόλης και κατ' επέκταση για την ευδαιμονία του συνόλου. Εφόσον η επίτευξη της ευδαιμονίας που αποτελεί τον ανώτατο σκοπό της πόλης είναι κοινός, κοινή πρέπει να είναι και η παιδεία που προσφέρεται και να μην αφήνεται στην ιδιωτική

πρωτοβουλία. Επιπλέον, για την κατάκτηση του παραπάνω στόχου είναι αναγκαίο οι νέοι να λαμβάνουν μόρφωση ταιριαστή με το πολίτευμα της πόλης τους: « Ὅτι μὲν οὖν ... φανερόν».

Ο Σταγειρίτης λοιπόν τονίζοντας τη διαφωνία που επικρατούσε στην εποχή του «νῦν γὰρ ἀμφισβητεῖται ... ἔργων» και αναφερόμενος στη συνέχεια στους στόχους που πρέπει να θέτει η παιδεία, σύμφωνα με τους υποστηρικτές του καθενός « Οὐ γὰρ ταῦτα πάντες ... τὸ τῆς ψυχῆς ἦθος» καταλήγει και στη διχογνωμία που υπάρχει σε ό,τι αφορά τη διδακτέα ύλη: « πότερον ἀσκεῖν δεῖ ... περιττά » . Ορισμένοι λοιπόν ήταν υπέρμαχοι της ωφελιμιστικής παιδείας, αυτής δηλαδή που δίδασκε τα χρήσιμα για τη ζωή «τὰ χρήσιμα προς τὸν βίον » , άλλοι υπέρ της ηθοπλαστικής που οδηγούσε στην κατάκτηση της ηθικής αρετῆς « τα τείνοντα προς ἀρετὴν » ενώ άλλοι πρότειναν την γνωσιοκεντρική / νοησιαρχική παιδεία, αυτή δηλαδή που λειτουργούσε ως μαθητεία του πνεύματος, προάγοντας απλά τη γνώση « περιττά » . Αξίζει να επισημανθεί, ότι κανένας τύπος παιδείας δεν ικανοποιούσε απόλυτα τον Αριστοτέλη, γιατί ο καθένας από μόνος του δεν είναι σε θέση να προσφέρει όλα εκείνα τα γνωρίσματα που απαιτούνται για τη συγκρότηση της προσωπικότητας του σπουδαίου πολίτη και πολιτικού. Αντιθέτως, η παιδεία που υπηρετεί πραγματικά τις αρχές της πόλης και διαπλάθει το σπουδαίο πολίτη και πολιτικό χρειάζεται, σύμφωνα με τις αντιλήψεις του Σταγειρίτη, να διέπεται από τρεις αρχές, τη μεσότητα, το δυνατό που αφορά το ανθρωπίνως εφικτό και το πρέπον.

Κάνοντας αυτήν την αναφορά σε όλα τα προαναφερθέντα ζητήματα, η ενότητα κλείνει με τη διατύπωση των προσωπικών θέσεων του Αριστοτέλη πάνω σε αυτά τα ζητήματα. Ο φιλόσοφος εξηγεί ποια μορφή παιδείας ταιριάζει στον ελεύθερο πολίτη, δεδομένου ότι υπήρχε διάκριση στην παιδεία που λάμβαναν αυτοί σε σχέση με τους δούλους «διηρημένων τῶν τε ἀνελευθερίων» .

Έτσι λοιπόν, ο φιλόσοφος ακολουθεί τη μέση οδό και υποστηρίζει κατηγορηματικά «οὐκ ἄδηλον » ότι οι νέοι πρέπει ασφαλώς να μαθαίνουν γνώσεις χρήσιμες για τη ζωή, όπως η ανάγνωση, η γραφή, η αριθμητική και το σχέδιο, οι οποίες αποτελούσαν μάλιστα ένα μέρος της παιδείας του καιρού του αλλά από αυτές όχι όλες, παρά μόνο τις αναγκαίες. Διευκρινίζει στη συνέχεια ότι από τις αναγκαίες, οι νέοι πρέπει να μαθαίνουν όσες ταιριάζουν σε ελεύθερους ανθρώπους και όχι τις ευτελείς που ασκούν οι δούλοι, οι οποίες αδρανοποιούν το σώμα και το νου του ανθρώπου, τον καθιστούν αγροίκο, άξεστο («βάνουσον») και τον απομακρύνουν από την κατάκτηση της αρετῆς «ὅτι δε οὐ πάντα ... μὴ βάνουσον». Δεν αρμόζει στους ελεύθερους ανθρώπους να αναζητούν σε κάθε γνώση τη χρησιμότητα, γιατί αυτή μπορεί να τους οδηγήσει στη μονομέρεια « βάνουσον δ' ἔργον ... ἢ τὴν διάνοιαν» . Από τα παραπάνω, λοιπόν, προκύπτει ότι οι χρήσιμες γνώσεις είναι απαραίτητες, αλλά δεν πρέπει να αποτελούν αυτοσκοπό. Ο χαρακτήρας της παιδείας, κατά τον Αριστοτέλη, πρέπει να είναι κυρίως ηθοπλαστικός και να στοχεύει τόσο στη διαμόρφωση του σώματος όσο και του πνεύματος του ελεύθερου ανθρώπου.

5. «Ότι μὲν οὖν... τὴν ἄσκησιν αὐτῆς»: Με βάση το απόσπασμα του πρωτότυπου κειμένου και το μεταφρασμένο κείμενο που ακολουθεί να εξηγήσετε γιατί ο Αριστοτέλης θεωρεί επιτακτική ανάγκη να ρυθμίσει ο νομοθέτης τα της παιδείας της πόλεως;

« Ο άνθρωπος από την άλλη, γεννιέται εφοδιασμένος από τη φύση με όπλα για να υπηρετήσει τη φρόνηση και την αρετή, που όμως μπορεί να τα χρησιμοποιήσει και εξολοκλήρου και για αντίθετους σκοπούς. Γι' αυτό ο δίχως αρετή άνθρωπος είναι από όλα τα όντα το χειρότερο από όλα στις ερωτικές απολαύσεις και στις απολαύσεις του φαγητού. Η δικαιοσύνη είναι στοιχείο συστατικό της πόλης, είναι αυτό που συγκρατεί την τάξη στην πολιτική κοινωνία »

Ο Αριστοτέλης στο παρατιθέμενο απόσπασμα των «Πολιτικών» του διατυπώνει τις απόψεις του για το ιδανικό εκπαιδευτικό σύστημα που θα πρέπει να ακολουθεί μία ολοκληρωμένη και έννομη πολιτεία που στοχεύει στην κατάκτηση της ευδαιμονίας.

Αναλυτικότερα, ο Σταγειρίτης έχει επανειλημμένα τονίσει τον εξέχοντα ρόλο της παιδείας και μάλιστα από την όσο το δυνατό μικρότερη ηλικία, για να μπορέσει να κατακτήσει κανείς τις ηθικές αρετές. Συνδέει μάλιστα το παραπάνω με τον νευραλγικό ρόλο του νομοθέτη μέσα στη πολιτεία ήδη από τα Ηθικά του Νικομάχεια, ο οποίος αναλαμβάνει να κάνει τους πολίτες αγαθούς μέσω του εθισμού .

Μάλιστα, σε άλλο χωρίο του των «Πολιτικών» που γράφτηκε πριν το παρατιθέμενο πρωτότυπο απόσπασμα, ο Αριστοτέλης υπογραμμίζει την υποχρέωση του νομοθέτη να ασχοληθεί πολύ σοβαρά με το θέμα της παιδείας των νέων, επειδή η αγωγή του πολίτη πρέπει να συμβαδίζει με το πολίτευμα της πόλης. Από αυτό καθίσταται σαφές, ότι η παραμέληση της αγωγής των νέων βλάπτει πριν από όλα το ίδιο το πολίτευμα της πόλης. Από τη στιγμή άλλωστε που ο στόχος, η ευδαιμονία δηλαδή της πόλης, είναι κοινός για όλους και αφού οι πολίτες αποτελούν τα μέρη της πόλης, με την οποία αποτελούν ένα ενιαίο σύνολο, πρέπει κοινή να είναι και η παιδεία. Επιπλέον, η νομικά κατοχυρωμένη παιδεία, για την οποία θα φροντίσει ο νομοθέτης, είναι απαραίτητη προϋπόθεση κάθε ευνομούμενης και άριστης πολιτείας. Επομένως, το αίτημα για δημόσια δωράν και νομικά κατοχυρωμένη παιδεία που προβάλλει ο Αριστοτέλης στο πρωτότυπο κείμενο είναι απολύτως δικαιολογημένο « Ότι μὲν οὖν φανερόν».

Ο νομοθέτης με ένα κοινό εκπαιδευτικό σύστημα που ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της κοινωνίας, θα διαλύσει αφενός τις διαφωνίες που επικρατούν στην εποχή του Σταγειρίτη για το στόχο « οὐ γὰρ ταῦτα πάντες ...ψυχῆς ἦθος» και για τη διδακτέα ύλη αυτής « δῆλον οὐδέν ... περιττά» και αφετέρου θα υποδείξει όλους τους τρόπους που θα οδηγήσουν στην κατάκτηση των ηθικών αρετών και κατ' επέκταση της ευδαιμονίας του ατόμου και της πόλης.

Από όσα προηγήθηκαν αντιλαμβάνεται κανείς, ότι ο νομοθέτης είναι ο πιο αρμόδιος για να υποδείξει σε κάθε άτομο πως πρέπει να αξιοποιήσει τα «όπλα», δηλαδή τη λογική, τη γλώσσα, που έχουν παραχωρηθεί εκ φύσεως στον άνθρωπο για να υπηρετεί με αυτά τη φρόνηση και την αρετή όπως αναφέρεται στο μεταφρασμένο απόσπασμα των «Πολιτικών» « ο άνθρωπος από την άλλη, γεννιέται...τη φρόνηση και την αρετή». Αυτό θα συμβεί, καθώς η άσκηση της αρετής εμποδίζει τον άνθρωπο να καταντήσει ασεβής, απολίτιστος και άδικος απέναντι στους συνανθρώπους και στην πόλη. Ο πολίτης που δεν έχει λάβει ορθή παιδεία μεταχειρίζεται λανθασμένα τον «φυσικό οπλισμό» του «όμως μπορεί να τα χρησιμοποιήσει και εξολοκλήρου και για αντίθετους σκοπούς», αποστρέφεται τη δικαιοσύνη σπάζοντας τη σχέση του με το νόμο και βρίσκεται έρμαιο των παθών και των ενστίκτων του.

Αντιθέτως, η παιδεία κατατείνοντας προς την άσκηση της αρετής έρχεται να συμπληρώσει τη φυσική προδιάθεση του ανθρώπου και στο μέτρο που θα το πετύχει, να εξασφαλίσει την τάξη και την ευνομία στην πόλη. Φύση λοιπόν και καλλιέργεια διαμορφώνουν το χρηστό πολίτη, γι' αυτό και ο νομοθέτης επιφορτίζεται με την ευθύνη να υποδείξει στους νέους ότι θα πρέπει τα « όπλα» με τα οποία έχουν εφοδιαστεί από τη φύση να τα θέσουν στην υπηρεσία της δικαιοσύνης και των νόμων που αποτελούν τα πιο γερά θεμέλια της πολιτικής κοινωνίας όπως χαρακτηριστικά τονίζει, «η δικαιοσύνη είναι στοιχείο συστατικό της πόλης είναι αυτό που συγκρατεί την τάξη στην πολιτική κοινωνία».

6.

Να αναλύσετε τις παρακάτω λέξεις στα συνθετικά τους μέρη και να γράψετε από τρία ομόρριζα από το β' συνθετικό:

ἀμφισβητεῖται: ἀμφί + βαίνω: βατήρας, διάβημα, βωμός ...

διαφέρονται: διά + φέρω: υποφερτός, ασθενοφόρο, οισοφάγος, διηνεκής

ἀνελευθερίων: α(στερ.) + ἐλευθερία < ἔρχομαι: εισιτήριο, διέλευση, ιταμός,

ανεξίτηλος, ἐλευθερία

μετέχειν: μετά + ἔχω: ευεξία, ανεξιθρησκία, αποχή, σχεδόν

ἄχρηστον: α(στερ.) + χρῶμαι: κατάχρηση, υποχρέωση, χρήμα

7.

Να βρεθεί με ποιες λέξεις του κειμένου παρουσιάζουν ετυμολογική συγγένεια οι παρακάτω λέξεις:

νερό: νέους

έναυσμα: βάνασσον

ποδαρικό: ἔμποδῶν

αρχιτέκτονας: τεχνῶν

τιμαφή: τιμῶσι

ανεξιτηλος: ἐλευθερίων

«Η δουλεία είναι αντίθετη προς τη φύση, γιατί μονάχα ανθρώπινοι νόμοι κάνουν άλλους δούλους κι άλλους ελεύθερους. Στη φύση δεν υπάρχει καμία τέτοια διαφορά, που είναι άδικη και αποτέλεσμα βίας.»

Αριστοτέλης